

Mellomnavn i Norge og Danmark, oppfølging av artikkel i *NN* 35 (2018)

Av Ivar Utne

*The article «Mellemlavnet i Danmark og Norge» ('The middle name in Denmark and Norway') by Lars-Jakob Harding Kællerød in *Namn og Nemne* vol. 35 contains incorrect information about middle names in the Norwegian Acts of Personal Names. Kællerød writes that middle names were not regulated in the Act of Personal Names of 1923, that they were first regulated in the 1964 Act, and that middle names are personal in the 2002 Act, meaning that middle names cannot be transferred from former generations in the family or be transferred to children and spouses. The Norwegian rules are in many ways the opposite of what Kællerød writes. The Act of Personal Names of 1923 had strict regulations for the use of middle names, and the usage was liberalized by the 1964 Act. By the 2002 Act, middle names can be transferred quite freely within the family. In the 2002 Act, only primary patronymics and metronymics are personal according to the main rules and cannot be transferred to other persons. The present article lays out the rules for middle names in Norway in the 20th and 21th century, with brief outlooks on the rules for middle names in Denmark, and reviews Kællerød's account in this context.*

1 Innledning

I denne artikkelen blir regler for mellomnavn, eller navn som tilsvarer mellomnavn, i Norge og Danmark under navnelovene på 1900- og 2000-tallet gjennomgått. Regler i de to landa og regler i samme land på ulike tider blir sammenlikna. Hovedvekt er på norske regler. Artikkelen er en oppfølging og korrigerering til Lars-Jakob Harding Kællerød artikkel om samme tema i *Namn og Nemne* nr. 35, «Mellemlavnet i Danmark og Norge»

(Kællerød 2018b). I Kællerøds (2018b) artikkel er det blant annet en større omtale av og sammenligning av mellomnavnreglene for Danmark og Norge i tidligere og nåværende lover. Dessuten omfatter Kællerøds artikkel navnestudier fra samme land der mellomnavn er del av undersøkelsene. Alt dette bygger på hans ph.d.-avhandling om etternavntypologiske (etternavnstype) mellomnavn i Danmark på 1800-tallet (Kællerød 2018a).

Kællerøds omtale og konklusjoner om den norske navnelovgivninga i begge tekstene er uriktig på to sentrale punkt. (1) Kællerød skriver at det mangla regulering av mellomnavn i Norge fra 1923 til 1964/65, og (2) at mellomnavn i den norske loven fra 2002 er personlige og ikke kan bli overført til andre i familien. I motsetning til det som Kællerød skriver, var det (1) en svært streng regulering av mellomnavn i Norge fra 1923 til 1964/65, og (2) i loven fra 2002 har overføring av mellomnavn fra familiemedlemmer blitt gjort mulig i stort omfang. Hos Kællerød kommer hans funn fram som de mest sentrale momenta i det engelske sammen-draget (s. 99) og i delen «Afsluttende bemerkninger» (s. 111). Det er des-suten sentralt i den halvdel av Kællerøds artikkel som omfatter sam-menlikninga av de danske og norske navnelovene (s. 104–107).

Før Kællerøds artikkel blir mer omtalt, kommer nedenfor ei lengre gjennomgåing av norske og danske bruksmåter og regler for mellomnavn på 1900- og 2000-tallet med mest vekt på de norske reglene. Reglene for mellomnavn, og navn med tilsvarende funksjon, i Norge og Danmark er ganske kompliserte både i fortid og nåtid. De har omfatta ulike navnetyper og har skifta mye over tid. Alle typer navnebruk som tilsvarer mellom-navn, fram til 1964/65 i Norge og 1961 i Danmark, er klassifisert som en type fornavn plassert sist blant fornavn, før familiens felles etternavn. Det har vært en «sekkepost» for å ta vare på både ulike tradisjoner, ønsker og markering av slektstilknytning. For å kunne gjøre hovedtrekk lettere syn-lige i denne artikkelen, er mange nyanser i navnelovene og i eldre navne-bruk utelatt, men det er vist til ytterligere informasjon i teksta. Etter pla-nen skal det komme ut en kommentarutgave til den norske navneloven, med meg som medforfatter. Der vil flere nyanser gå fram.

I denne artikkelen blir termen mellomnavn brukt om navn av etter-navntype som er plassert mellom alle navn av fornavnstype og en persons etternavn, som vil si enkelt etternavn eller dobbelt etternavn med binde-strek, siden 1961 i Danmark og siden 1965 i Norge. For tida før termen mellomnavn blei innført som offisiell kategori fra de nevnte åra, bruker

jeg her uttrykksmåten navn i mellomposisjon. Dels blir slike navn i Norge omtalt som «en slags mellempnavn» (Lundh 1923: 13), men ikke brukt i loven.

I dåpsprotokoller og andre dokumenter fra 1700-tallet og fram til rundt 1923, blei navn i mellomposisjon av etternavntype plassert sist i fornavnsfelt. Loven fra 1923 kan mest rimelig tolkes slik at det skulle være på samme måten i offisielle register (Lundh 1923: 81–84, om § 17, pkt. 2). Tabell 1 viser noen vanlige kombinasjoner, der *Meyer* vil være sist blant fornavn inntil mellomnavn blei egen kategori.

Tabell 1. Eksempler på fornavn, navn i mellomposisjon / mellomnavn, og etternavn.

	Egentlige fornavn	Mellomnavn, mellomposisjon	Etternavn
ett fornavn	Hans		Schmidt
flere fornavn	Hans Fredrik		Schmidt
ett eller flere navn av etternavntype, som ikke var personens etternavn, mellom fornavn og etternavn	Hans	Meyer	Schmidt
etternavn, som også kunne være dobbelt etternavn med bindestrek (det har også funnes noen få doble etternavn uten bindestrek)	Hans		Meyer-Schmidt

Føring av opphavlige etternavn sist blant fornavn førte til uklarheter med navn som var i bruk både som egentlige fornavn og som etternavn, f.eks. *Bernt, Magnus, Frank, Helle, Åse og Bjørn* (Utne 2012/2013: 115–116). Dette blei først rydda opp i folkeregisteret fra 1990-åra, med grunnlag i 1964-loven (personlig kommunikasjon med saksbehandlere som gjorde dette).

Mellomnavn, eller navn i mellomposisjon, omfatter mer detaljert:

- navn som hadde vært etternavn i familien (Hans *Meyer* Schmidt)
- eget etternavn før giftemål, først for kvinner, senere for menn og for samboere
- patronym og metronym, gradvis innført i Norge, og 2006 i Danmark (Anne *Hansdatter* Lund).
- en spesiell dansk bruk av fornavn fra samme og motsatt kjønn som mellomnavn («mellempnavn») (Anne *Jørgen* Schmidt)
- nylaga mellomnavn, fra 2003 i Norge og fra 2006 i Danmark
- ektefelles og samboers mellom- eller etternavn fra 2003 i Norge og fra 2006 i Danmark

Tabell 2 viser hvordan ulike navnetyper har vært regulert med de norske navnelovene, og kan brukes for å holde oversikt i gjennomgåinga.

For noen av lovene blir det brukt vekslende årstall. Det gjelder de to norske lovene vedtatt i 1964 og 2002, satt i verk fra 1. januar i 1965 og 2003, og den danske loven vedtatt i 2005, satt i verk fra 1. april i 2006.

2 Norsk mellomnavnlovgivning fra 1923 og dansk på samme tid

2.1 Norge fram til 1923-loven

Etternavn fra tidligere generasjoner (oftest fra formødre) kom i bruk som et ekstra navn i mellomposisjon fra 1600/1700-tallet. Det kan være *Niels Meyer Schmidt* dersom *Meyer* var etternavn i et tidligere ledd. På samme tid kom også ekstra fornavn i bruk, slik at det da var nytt med både opphavlige fornavn og etternavn i denne posisjonen. Begge deler blei først brukt i høyere sosiale lag. Ut over 1800-tallet økte bruken av opphavlige etternavn i samme posisjon også i de brede folkelige lag, ofte lavt sosialt.

Folk i lavere sosiale lag hadde sjelden etternavn i egen slekt å kalle opp etter fordi etternavn felles for familier der var lite utbredt. De kalte oftest opp etter kjente personer utenfor egen slekt (lokalt, nasjonalt og internasjonalt), for eksempel *Angel*, *Sverdrup* og *Luther*. Fullt navn kunne være *Ole Sverdrup Jensen*. Særlig i lavere sosiale lag blei eksisterende etternavn fra andre familier også noe ført som første og dels eneste navn, som vil si bruk av opphavlige etternavn entydig i funksjon som fornavn, som *Stokflet Olsen*. (Eldre historie for navn som tilsvarer mellomnavn er gjennomgått i Utne 1999: 36–37, Utne 2001a, og i Utne 2002, særlig s. 12, 14 og 17. Kællerød (2018b) omtaler bruk av etternavn-typologiske navn i mellomnavnposisjon i Danmark på 1800-tallet på side 108–109.)

2.2 Norge fra 1923-loven til 1960-tallet

Rundt år 1900 var det misnøye i høyere sosiale lag med den frie folkelige bruken av andres etternavn blant navn for barn. Derfor fikk den norske loven fra 1. juli 1923 streng regulering mot bruk av navn som andre har som etternavn (da kalt «slektsnavn»), både som etternavn og som navn i mellomposisjon. (NoLP 1923, § 8, 9 og 10 (om etternavn) og § 17, nr. 2 (om fornavn); Lundh 1923: 45, 49–50 og 81–84; Ot.prp. nr. 12 (1922): 10–13 (etternavn) og 15 (fornavn)) Se tabell 2.

Fra 1923 blei det innført strenge begrensninger også for å føre etternavn fra egen familie videre i en mellomnavnposisjon, som formelt var siste posisjon blant fornavn (§ 17, nr. 2; Lundh 1923: 81–84).

Barn kunne nå bare føre mors etternavn videre i denne mellomposisjonen (NoLP 1922: § 17, nr.2). Andre etternavn i tidligere generasjoner eller navn av etternavnstype som foreldre eller tidligere ledd hadde hatt i mellomposisjon, kunne ikke føres videre. Fars etternavn skulle føres videre som etternavn til barn, og kunne da ikke komme i mellomposisjon. Barn til de tenkte Anton *Dahl* og Anna, født *Berg*, kunne få mors opphavlige etternavn i mellomposisjon, slik at det kunne bli enten *Lars Berg Dahl* eller *Lars Dahl*. Dersom far het Anton *Møller* Dahl, eller en av bestemødrene het Hanna *Holm* som ugift, kunne verken *Møller* eller *Holm* føres videre.

Under forberedelsen av 1923-loven blei etternavn fra besteforeldre og tidligere generasjoner, og navn av etternavnstype i mellomposisjon hos foreldre og tidligere ledd sett på som «uvedkommende slektsnavn» å føre videre i mellomposisjon (siste fornavn). Disse navna blei vurdert på samme måten som etternavn utenfor slekta (Ot.prp. nr. 12 (1922): 15). Denne forskjellen i opphav innenfor og utenfor slekta blei ikke diskutert i komiteen som hadde laga lovforslaget, men blei oppfatta som sjølsagt (Lt 1923: 46, spalte 1). I Lagtinget (del av Stortinget) blei det stilt forslag om å legge til at også bestemødrenes etternavn kunne gis i mellomposisjonen (siste fornavn), men det blei nedstemt (19 mot 15 stemmer; s.v.: 45–50, spalte 2).

Giftet kvinner kunne få beholde tidligere etternavn foran mannens etternavn, som de måtte ta over (NoLP 1922: § 4, første ledd [= avsnitt]). *Anna Berg* i forrige eksempel måtte ta mannens etternavn *Dahl*, men kunne i tillegg bruke *Berg* i mellomposisjon (sist blant fornavn). (Unntak fantes for kvinners etternavn, se referanser i Utne 2002.)

Primærpatronym (fars fornavn med bl.a. *sen-* og *datter-*ending) hadde vært i bruk både som etternavn og sist i mellomposisjonen før 1923, f.eks. det mulige *Lars Antonsen Dahl* i familien ovenfor. Primærpatronym kunne ikke bli brukt som etternavn (kalt «slektsnavn») for fødte fra 1923, men kunne fortsatt bli brukt i mellomposisjonen. (Overgangen til faste etternavn er omtalt i Lundh 1923: 11–13, Nerdrum 1971: 22–24, Utne 2021, del 5.)

Der var også mulig å få godkjent nylaga navn, som også kunne likne etternavn, og plassere dem i denne mellomposisjonen (Lundh 1923: 83

(note 5)). (Mer detaljert historisk oversikt over norske regler og praksis etter 1923 fins i referanser nevnt under pkt. 2.1.)

2.3 Danmark fram til 1960-tallet

I den danske navneloven fra 1904, og som gjaldt til 1961, var ikke bruken av navn mellom første fornavn og etternavn regulert (Kællerød 2018b: 103), slik det også hadde vært i Norge fram til 1923. I Danmark førte det blant annet til at mange navn av etternavntype blei gitt i mellomposisjonen uavhengig av bærerens familietilknytning til navna (s.st.), slik det også var i Norge fram til 1923.

Primærpatronym var formelt blitt avskaffa i Danmark fra 1828 (Kosgård Sørensen 1997: 94–95, 99–103, Søndergaard 2000: 30; PBN 2004: 54 og 137). Da skulle alle ha faste etternavn som blei ført videre i samme form til neste generasjon. Den danske navneloven fra 1904 tillot heller ikke primærpatronym i noen posisjon. Derimot blei foreldras fornavn, helst fars, uten ending brukt i mellomposisjoner. Det var ikke regulert av loven. Blant annet ville det si at jenter da fikk fars fornavn uten ending etter sitt fornavn, for eksempel Anne Peder Jensen, og noen gutter fikk mors fornavn (Lerche Nielsen 2007: 44).

3 Norsk fra 1964/65 og fram til 2002/03 og dansk på samme tid

3.1 Norge fra 1964/65 til 2002/2003

Det ganske strenge norske regelverket for mellomnavn fra 1923 blei mjuka opp med navneloven vedtatt i 1964, og satt i verk fra 1.1.1965. Endringene omfatta en unntaksbestemmelse som gjorde det mulig å få godkjent navn en hadde særlig tilknytning til i tidligere familie, og desuten regler for mer likestilling mellom kjønnene og (NoLP 1964: § 16 første og tredje ledd).

Hovedreglene for navn av etternavnstype i mellomposisjon blei stort sett videreført, men nå skilt ut som mellomnavn. Det omfatta mors etternavn, patronym og etternavn fra før ekteskap. Nylaga navn kunne ikke gis som mellomnavn fra 1965. Unntaksbestemmelsen om navn som en hadde særlig tilknytning til, blei mer åpen. Den fikk med nye, men begrensa, muligheter for å føre videre mellom- og etternavn fra familien som mellomnavn. (Nerdrum 1971: 100–101 (note 15)). De mest aktuelle unntaka for hva en kunne få som mellomnavn, var:

- Navn som hadde vært brukt i mellomposisjon (dvs. opphavlige etternavn i familien) i to siste generasjoner (NOU 2001:1, pkt. 3.4.2.5 (s. 36); Nerdrum 1971: 100 og Austbø 1986: 111). Det vil si at Anne Meyer Dahl kunne få *Meyer* som mellomnavn fordi både bestefar og far hadde *Meyer* i mellomposisjon, altså bestefar Anton Meyer Dahl og far Johan Meyer Dahl. Det var altså ikke nok at bare en av foreldra hadde navnet i mellomposisjon.
- Navn brukt i mellomposisjon (dvs. opphavlige etternavn i familien) i annenhver generasjon. Det kunne reparere på at navn i mellomposisjon hadde vært strengt regulert siden 1923 (sst.). Dette kravet ville f.eks. bli oppfylt dersom *Schmidt* var brukt i mellomposisjon for tippoldefar eller -mor og for en av besteforeldra i samme slektsgrein.
- Etternavn fra besteforeldre kunne bli ført videre som mellomnavn (Nerdrum 1971: 100). I praksis ville det si bestemødres etternavn som ugift, og morfars etternavn. Farfars etternavn blei normalt ført videre som etternavn.
- Etternavn i tidligere ekteskap blei godtatt som mellomnavn fra rundt 1990 når det hadde vært lenge brukt som etternavn i ekteskap og/eller for barn (NOU 2001:1, pkt. 3.4.2.4 (s. 36), 3.4.2.5 (s. 36); NoRskr 1991: 46).
- Foreldras mellomnavn (eller navn i mellomposisjon) og oldeforeldras etternavn som ugift kunne bli ført videre som mellomnavn fra 1999 (NOU 2001:1, s.st.).

Med disse endringene blei mange ønsker om å føre navnetradisjon i slekta videre oppfylt. De kompliserte mellomnavnreglene fra 1965 var i mange tilfeller en følge av vedtak gjort for enkeltsøknader særlig fra 1960- til 1990-åra (omtalt bl.a. hos Nerdrum 1971: 100–101; Austbø 1986: 111–114; NOU 2001:1, pkt. 3.4.2.5 (s. 36)). Det var altså ikke del av én eller flere overordna revisjoner.

De nevnte likestillingsreglene fra 1965 gjaldt både mellom- og etternavn, og dette hadde sammenheng med hverandre. Fram til 1965 skulle barn ha fars etternavn, og de kunne få mors etternavn i mellomposisjon, som omtalt tidligere. Siden menn ikke kunne få konas etternavn fram til 1965, hadde det heller ikke vært aktuelt at de tok eget etternavn som mellomnavn istedenfor som etternavn. Primærpatronym hadde bare kunnet bygge på fars fornavn. Med likestillingsbestemmelser i navneloven fra 1965 kom dette:

- Barn kunne få mors etternavn fra før ekteskap (som hun ev. fortsatt hadde som etternavn) som sitt etternavn, eller fars etternavn som tidligere. Som oppfølging på dette, kunne barn få fars etternavn som mellomnavn (noe en også tidligere kunne få med søknad etter en unntaksbestemmelse) (Nerdrum 1971: 96 (NoLP 1964: § 16 første ledd nr. 1; s. 98 (note 4)).
- Barn kunne fra 1965 få metronym som mellomnavn, som vil si mors fornavn med bl.a. *sen-* og *datter-*ending (s.v.: 96 (NoLP 1964: § 16 første ledd nr. 2; 98 (note 5))).
- Sjøl om menn kunne ta over sin kones etternavn fra 1965, kunne de ikke ta sitt tidligere etternavn som mellomnavn. Trolig var ikke tida moden for dette, uten at det ser ut til å gå fram av lovforarbeida og lovkommentarer. Fra ny lovendring i 1979, som gjaldt fra 1980, kunne også menn i slike tilfeller ta sitt tidligere etternavn som mellomnavn. (NoLP 1979, § 16, nr. 4; Austbø 1986: 107–108).

Med disse likestillingsreglene for mellomnavn kunne far *Martin Myr* og mor med oppvekstnavnet *Olga Vik* gi barna navn som

- *Gudrun Vik Myr*
- *Gudrun Myr Vik*
- *Gudrun Olgasdatter Vik* (eller *Myr*)
- *Gudrun Martinsdatter Vik* (eller *Myr*).

Dessuten kunne ektemannen (far) fra 1980 også endre til *Martin Myr Vik*.

Fra sent i 1990-åra blei det for mellomnavn også litt etter litt gjort noen tilpassinger til utenlandske navneskikker når søkerne hadde bakgrunn fra kulturer med slike skikker. Det omfatta fars fornavn som mellomnavn, parentonym-enderinger fra flere språk, og ett av etternavna fra spansk og portugisisk skikk (NOU 2001:1:42–43 (pkt. 3.8.3). (Reglene for etternavn og mellomnavn i tida 1965–2002 er gjennomgått i Utne 1999.)

Tabell 2. Hovedregler og unntaksregler for mellomnavn i Norge, 1923–2003. Noen unntak for adopsjon, tidligere ekteskap og for utenlandske navneskikker er utelatt. Endring i 1980 er opplyst i venstre kolonne.

Hente mellomnavn, tidl. navn i mellomposisjon, fra	1923	1964/65	1999	2002/03
eget etternavn før ekteskap (bare mors 1923 og til 1980)	√	√	√	√
fars/mors etternavn (fars før 1965, begge fra 1965)	√	√	√	√
fars/mors mellomnavn			√	√
bestefars/-mors etternavn (også før ekteskap)		√	√	√
bestefars/-mors mellomnavn				√
oldefars/-mors etternavn (også før ekteskap)			√	√
oldefars/-mors mellomnavn				√
tippoldeforeldres mellom- og etternavn				√
tradisjon i slekta, 1965: to generasjoner, 1991: også annenhver generasjon		√	√	√
ektefelles etternavn				√
ektefelles mellomnavn				√
samboers mellom- og etternavn (samtykke)				√
Primærpatronym (-sen, -sønn, -son, -datter, -dotter, og -søn før 1965, -sen før 2003, og utenlandske fra 2003)	√	√	√	√ (ikke -sen)
(primær)metronym (endinger som for primærpatronym)		√	√	√ (ikke -sen)
etternavn som er frie, nye eller gitt med samtykke				√
lage navn av etternavnstype	√			√

3.2 Danmark fra 1961 til 2005/2006

På dansk side blei det med ny navnelov fra 1961 for første gang innført begrensninger for navn i mellomposisjon. Den nye kategorien «mellomnavn» blei foreløpig en undertype av fornavn (DaLP 1961, § 5; § 8, stk. 1; og § 14, stk. 1). Denne danske loven var noe mer åpen for mellomnavn enn den norske 1964-loven. På dansk side kunne fra 1961 blant annet besteforeldres etternavn og foreldres mellomnavn bli ført videre som mellomnavn for barn (Kællerød, 2018b: 104, 105; DaLP 1961, § 14, stk. 1).

Med ny dansk navnelov i 1981 kunne mellomnavn, som da blei egen navnekategori, også bli henta fra oldeforeldres etternavn, og det kom også inn noen unntak (Kællerød, 2018b: 105; DaLP 1981: § 11 og § 8). Danske regelendringer i det forrige og dette avsnittet, kom stort sett noen år senere i Norge, slik det er omtalt for Norge i del 3.1.

Bruken av foreldras fornavn i mellomposisjon blei stoppa med den danske navneloven fra 1961 (DaLP 1961: § 14, stk. 2 («ulempe»)), og en slik regel blei beholdt med den nye loven fra 1981 (DaLP 1981: § 11). I

denne tida kunne fornavn til en forelder av samme kjønn legges inn som fornavn (f.eks. sist), men fornavn fra forelder med motsatt kjønn kunne ikke gis verken som fornavn eller mellomnavn. Fra 2002 blei det i Danmark uten endring i loven åpna for å føre en av foreldras fornavn i samme form videre som mellomnavn (PBN 2004: 174–175).

Sent på 1900-tallet blei primærpatronymer med noen begrensninger tillatt i Danmark som siste fornavn (ikke mellomnavn) for personer med dansk bakgrunn, f.eks. *Lærke Jensdatter Møller*. Åpning for patronym kom som en følge av at islandske statsborgere i Danmark kunne få slike navn som etternavn fra 1988 (PBN 2004: 54). I praksis gjaldt det i Danmark bare for kvinner. Patronym for menn ville få *sen-* og *søn-*ending. På grunn av formen kunne de ikke være fornavn, men måtte i så fall være mellom- eller etternavn. I begge posisjonene kom patronym i strid med beskytta (forbeholdte) navn, fordi det oftest var likt et beskytta navn med *sen-*ending og fordi navn med *søn-*ending ville bli for likt et beskytta etternavn.

4 Norsk mellomnavnlovgivning fra 2002/2003 og dansk lovgivning på samme tid

4.1 Norge fra 2002/2003

Med den norske navneloven fra 2002, satt i verk fra 2003, blei mellomnavn sidestilt med etternavn når det gjaldt rett til navn fra egen slekt og navn ellers.

Loven spesifiserer hvilke navn som kan tas som etternavn, og sier derest at disse kan tas også som mellomnavn (NoLP 2002 § 3, 4 og 9). Dette omfatter etternavn utenfor familien, etternavn og mellomnavn i familien, patro- og metronym, utenlandske skikker og navn en har sterk tilknytning til. Fornavn kan en ikke få som mellomnavn i Norge. Noen sentrale moment er omtalt nedenfor.

Etternavn utenfor familien blir i loven delt opp i frie, beskytta og nye (dvs. nylaga eller ikke brukt i Norge nå). Slike navn kan en uten videre få som mellomnavn når de er frie etternavn (dvs. ikke beskytta), som vil si flere enn 200 etternavnsbærere (NoLP 2002, § 3; § 9). Dersom en ønsker å få mellomnavn som er beskytta etternavn (200 eller færre bærere), trengs samtykke fra alle etternavnsbærerne (NoLP 2002, § 3). Mellomnavn er ikke beskytta med slike tall-begrensninger, men de samme navna

kan være beskytta som etternavn, slik at det kan hindre bruk både som etter- og mellomnavn. Dessuten kan en lage nye navn eller bruke etternavn som har gått ut av bruk (NoLP 2002, § 3; § 9).

Fra egen familie kan en føre videre etternavn og mellomnavn en har bestemte og vide familierelasjoner til, som vil si bruk tilbake til tippoldeforeldre, og fra ektefeller og samboere. Alle disse navna kan en få som etternavn, og dermed også som mellomnavn. Vi kan tenke oss *Anna Vik Jensen* (eller *Anna Jensen Vik*). Hennes etterkommere, ektefelle og samboer kan ta både *Vik* og *Jensen* som enten etternavn eller mellomnavn.

Primærpatronym og -metronym, samla kalt parentonym fra og med denne loven, kan tas som etternavn og mellomnavn, mot tidligere bare som mellomnavn. De kan normalt ikke overføres til andre (NoLP 2002, § 4 1. ledd nr. 3; Ot.prp. nr. 31 (2001–2002). pkt. 5.5 (s. 22); NOU 2001:1, pkt. 8.5 (s. 103). For Anna Vik Jensen, som er gift med Martin Hansen, kan barna blant annet få navna *Emma Annasdatter Jensen*, *Emma Jensen Annasdatter*, eller bare *Emma Annasdatter*. Det vil si parentonymet som mellom- eller etternavn.

For parentonym blei det ikke lenger mulig med *sen*-ending, og denne endinga blei reservert for etternavn som ikke bygde på foreldras fornavn (sekundærpatronym), for å kunne skille bedre mellom parentonym og navn brukt over flere generasjoner. For parentonym blei det mulig å bruke de norske endingene *-sønn*, *-son*, *-datter* og *-dotter*. Det blei også inkludert utenlandske endinger med tilsvarende funksjon uavhengig av navnets tradisjon. Her er også den eldre norske endinga *-søn*, som kan brukes på dansk, med. (Rundskriv G-20/2002, særlig pkt. 3.5.3 (s. 34–35), men også 2.3.6.1 (særlig s. 18), 3.5.4 (s. 35), 3.6.4 (s. 42), 5.2.2.2 (s. 51) og 5.2.3 (s. 52); Utne 2012/2013: 96–102.) Eksempler er *Ida Maritsdatter* og *Ida Maritovna*.

Parentonym, både som mellom- og etternavn, knytter forbindelsen til egne foreldres fornavn. På den måten er de personlige. Da er de etter tradisjonen i Norge og mange andre land normalt ikke ment for å bli ført videre til andre som mellom- eller etternavn. Men det kan være unntak i den norske loven. Det vil være lettest å føre videre navn med *sønn*- og *son*-endinger uendra til nye generasjoner, siden de likner mest på øvrige faste etternavn og blir oppfatta å passe best for nye generasjoner og for begge kjønn (Ot.prp. nr. 31 (2001–2002), pkt. 5.5 (s. 22–23). Foreløpig er det ikke åpning for å føre navn med *datter*-ending til nye generasjoner,

men det vil mest sannsynlig etter hvert komme på grunn av likestilling (Utne 2020).

For parentonym er det altså etter gjeldende norske navnelov (siden 2003) ikke åpna for at primær-parentonym (etter egne foreldres fornavn) normalt kan bli sekundærpatronym i senere generasjoner. Med den norske navneloven fra 1923 var dette derimot mulig. Med 1923-loven skulle primærpatronym med mannlige endinger føres videre til nye generasjoner som sekundærpatronym for å få innført faste etternavn i folket. Det var med loven i 2002/2003 fokus på å innføre primære parentonym som mulige etternavn på linje med slik bruk i andre land, bl.a. islandsk og skikker med fornavn uten endinger i flere innvandrer kulturer. Det gjorde det også mulig å gjenopprette den gamle norske primærpatronym skikken. Uten at det er uttrykt i forarbeider, var det ikke noe formål denne gangen å etablere faste etternavn på denne måten.

Utenlandske navneskikker med flere slags navn mellom fornavn og etternavn er også innpassa i loven blant annet som mellomnavn. Det gjelder særlig foreldres fornavn uten tillegg og parentonym-former (Utne 2012/2015: 86, 88–90). Fars fornavn etter muslimsk skikk kan være mellomnavn, som for Fatima *Ibrahim* Hussain, der Ibrahim er far. Etter russisk skikk kan vi få parentonym som mellomnavn, som for Olga *Ivanovna* Pavlova når far heter *Ivan*. Det er også muligheter og begrensninger for navn som kan overføres mellom ektefeller i utenlandske skikker (NoLP 2002, § 4 første ledd nr. 5).

Andre navn en har sterk tilknytning til, kan en få, men etter strenge regler (NoLP 2002: § 4 første ledd nr. 9 og § 9; G-20/2002, pkt. 3.5.8 (s. 37–40) og pkt. 3.9 (s. 46–47); Utne 2012/2013: 94–96).

Bruk av fornavn fra foreldre med motsatt kjønn som fornavn eller mellomnavn, som var eldre dansk praksis, og som senere blei innført i dansk lov, har ikke vært tillatt som generell regel i Norge før eller senere. Det er unntak for navn fra kulturer med slik skikk dels fra 1999 og utvida fra 2003. I Norge fins eldre uoffisiell bruk med foreldres fornavn uten ending, særlig før fornavnet, som *Lars-Brita*, der Lars var far til Brita (Utne 2001b: 15–17, Nedreid 1998: 199–201). På samisk er det fortsatt tradisjon for en av foreldras fornavn i genitiv (eieform) først. Det kan være *Ándde Ánde*, der både far og sønn heter *Ánde*. Et krav fra Sametinget om å få dette inn i navneloven, blei avvist (Ot.prp. nr. 31 (2001–2002), pkt. 8.3.2, særlig s. 37).

(Mellomnavnregler i dagens norske navnelov er omtalt i Utne 2012/2013: 115–117. Regler for bruk av parentonym er omtalt i s.v.: 96–102 og i Utne 2020. Mellomnavnbruk i Norge på 1900- og 2000-tallet, med vekt på 2000-tallet, er kort omtalt i Utne 2015.)

4.2 Danmark fra 2005/2006

De norske reglene i punkt 4.1 blei i hovedsak innpassa i den danske loven, som gjaldt fra 2006. Noen sentrale forskjeller går fram nedenfor.

En klar ulikhet mellom dansk og norsk lov var beskyttelse av etternavn. Innføring av ordninga med frie og beskytta etternavn, som i Norge hadde blitt innført med en dom i 1894 og videreført i lovene etter det, blei første gang innført i Danmark med 2005-loven (Utne 2003/2004, særlig s. 118–124; DaLP 2005: § 2 og 2, NoLP 2002 § 3). I Danmark blei grensa satt til 2000, mens den blei satt til 201 (mer enn 200) i Norge fra 2003. Muligheten for samtykke fra dem som har beskytta etternavn, gjelder nå i begge landa.

På dansk side skal det være samtykke for å hente etter- og mellomnavn fra ektefelle. I Norge gjelder samtykke bare for samboere, mens norske ektefeller ikke trenger samtykke (DaLP 2005: § 5), NoLP 2002: § første ledd, nr. 4 og § 4 andre ledd).

Å få fornavn fra foreldre som mellomnavn både fra samme og motsatt kjønn, etter tidligere tradisjon, blei gjeninnført uten lovendring fra 2002, som nevnt i pkt. 3.2. Med 2006-loven gjaldt det alle fornavn uten hensyn til foreldre. Fornavn tatt som mellomnavn på denne måten, kan med 2006-loven ikke føres videre som etternavn for bærerene, og heller ikke som mellom- eller etternavn for ektefelle eller etterkommere (DaLP 2005: § 4, stk. 3; § 11 stk. 1, nr. 4; Estrup og Aarø-Hansen 2006: 144–145, 75, 64–65).

I Danmark vil bruk av fornavn som mellomnavn også gjøre det mulig å føre «middle name» bl.a. fra USA direkte over til mellomnavn, uten at det ser ut til å være kommentert i danske forarbeider og kommentarer. Dette omfatter i USA både ekstra fornavn og navn av etternavnstype.

Overføring av primære parentonym (laga av fornavn fra far eller mor), kalt patronym i den danske loven, til andre er ikke tillatt etter danske regler. Disse danske reglene er strengere enn norsk foreskrevne praksis for neste generasjon omtalt under pkt. 4.1 (DaLP 2005: § 7, stk. 1, nr. 1; og stk. 2; Estrup og Aarø-Hansen 2006: 107–108, 111–112). På dansk side

kan bare de danske endingene *-søn* og *-datter* gis, og utenlandske endinger kan gis til fornavn med tradisjon for parentonymbruk i bestemte kulturer (DaLP 2005: § 7). Endinga *-sen* kan ikke gis, på samme måten som i Norge (DaLP 2005, § 7, stk. 1 og 2; Estrup og Aarø-Hansen 2006: 108–109; PBN 2004: 138).

5 Kællerøds framstilling om lovendringene i 1960-åra

Som Kællerød skriver (2018b: 104), hadde den norske navneloven fra 1923 en regel om rettsbeskyttelse av etternavn («slægtsnavn») (pkt. 4.2 ovenfor). Det er ikke riktig når han skriver videre at beskytta etternavn blei plassert i mellomposisjonen for å omgå loven, slik:

At denne lov er blevet omgået ved at navngive med beskyttede navne på pladser før efternavnet i navnerækken, kommer til udtryk i *Utkast til lov om personnavn* (UtLP 1960), der ligger til grund for den norske navnelov af 1964. Af udkastet fremgår det, at der »[i] ikke liten utstrekning foregikk (...) et misbruk, idet barn kunne bli døpt med velkjente mellomnavn som barnet ingen tilknytning hadde til, og i neste generasjon kunne dette navn bli tatt i bruk som slektsnavn» (UtLP 1960: 19).

Avsnittet der Kællerøds sitat ovenfor er henta fra, er en omtale skrevet i 1960, da 1923-loven fortsatt gjaldt. Sitatet gjelder tilstanden før 1923-loven, og som 1923-loven var en reaksjon mot (omtalt i pkt. 2.2 ovenfor). Denne sammenhengen kan vi se med et lengre klipp fra utredninga som førte fram til 1964-loven i Norge, samme avsnitt som Kællerød har brukt. Det som Kællerød har sitert, er kursivert:

Andre tilfelle av mellomnavn enn de någjeldende kjenner ikke navneloven. Loven betegner her en reaksjon mot eldre skikk, hvoretter et barn kunne utstyres med en lang rekke navn, som etter art og opprinnelse var slektsnavn, men som regelmessig ikke ble anvendt i det daglige. *I ikke liten utstrekning foregikk det et misbruk, idet barn kunne bli døpt med velkjente mellomnavn som barnet ingen tilknytning hadde til, og i neste generasjon kunne dette navn bli tatt i bruk som slektsnavn.* At det var grunn til å reagere mot den tidligere praksis, er utvalget enig i, men det har likevel kommet til at navneloven er gått for langt i å forby mellomnavn, og utvalget har derfor foreslått en del endringer. (s.st.)

Det omtalte «misbruk» av mellomnavn, eller navn i mellomposisjon, gjaldt altså bare fram til 1923. I motsetning til det Kællerød har kommet til, var reglene for navn i mellomposisjon og praksis i Norge strengere enn i Danmark mellom 1923 og 1964/65. Det er omtalt i del 2 ovenfor. De norske lovendringene fra 1965 innebar ikke ei innstramning i forhold til tida like før. Det var derimot ei liberalisering, slik vi ser det også blei nevnt i slutten av det siste sitatet ovenfor, og omtalt i del 3.1.

6 Kællerøds framstilling om lovendringene tidlig på 2000-tallet

Kællerød skriver (s. 105) at etternavn brukt for flere enn 200 personer og etternavn fra familien kan tas som mellomnavn ifølge den norske navneloven fra 2002:

Om mellemnnavnet lyder det meget kortfattet, at »[n]avn som kan tas som etternavn, kan tas som mellomnavn« (NoLP 2002: § 9), hvilket i praksis vil sige, at udover efternavne man har en familiemæssig relation til, kan alle efternavne, der bæres af mere end 200 personer, tages som mellemnnavn (NoLP 2002: § 3; jf. § 4). Navnet behøver dermed ikke længere at være relateret til familien, men det skal altså være efternavnetypologisk.

I hans framstilling ovenfor blir mellomnavn fra familien ikke inkludert blant dem som kan tas som etternavn, og dermed heller ikke som mellomnavn. Dette utdyper han videre (s. 105–106):

I Norge er mellemnnavnet personligt, og det kan som udgangspunkt ikke overføres til hverken ægtefæller eller børn, og derved adskiller mellemnnavnet sig fra et *dobbelt etternavn*, der kan nedarves.

I det engelske sammendraget (s. 99) går det dessuten fram at mellomnavn ikke kan overføres til etternavn for samme person i Norge: «Furthermore, in Denmark a middle name can be adopted as the individual's official surname and that is not possible in Norway.»

I motsetning til det Kællerød har kommet til, kan mellomnavn (og tilsvarende) fra tippoldeforeldre og senere, og fra ektefeller og samboere overføres både som mellom- og etternavn. Det gjelder også overføring til eget etternavn. Bare parentonym er det begrensninger for, og de er personlige. Dette er forklart i del 4.1 ovenfor.

Kællerød tar også opp at det er forskjell for videreføring av doble etternavn (med bindestrek) og kombinasjonen mellom- og etternavn (uten bindestrek). Som omtalt i del 4.1 kan mellomnavn ifølge den norske navneloven overføres på samme måten som etternavn. Det vil si at det er likt for kombinasjonen mellom- og etternavn og for doble etternavn med bindestrek. Fra det tenkte tilfellet *Anna Vik Jensen* kan ektemannen få hete blant annet *Martin Vik Jensen* og *Martin Vik-Jensen*, og barn kan også få begge deler (eller *Jensen* og *Vik* i motsatt rekkefølge) (se ellers pkt. 4.1). Det samme som ovenfor gjelder for senere generasjoner (avgrensa ned til tippoldebarn). Dersom navnet er *Anna Vik-Jensen* med bindestrek, vil det være på samme måten, altså kan også det føres videre som dobbelt etternavn eller som mellom- og etternavn. Dessuten kan bare ett av navna av etternavnstype bli overført for alle tilfella ovenfor.

7 Oppsummering og konklusjon

I de norske navnelovene blei bruken av navn som tilsvarer mellomnavn stramma sterkt inn fra 1923, noe åpna med 1964-loven, og enda mer åpen med 2002-loven. De danske reglene blei stramma inn første gang med lov fra 1961. De danske reguleringene var litt mer liberale enn de norske helt fram til den norske 2002-loven. De norske mellomnavnreglene i 2002-loven blei i hovedsak ført videre i den danske 2005-loven.

De to viktige konklusjonene som Kællerød (2018b) kommer fram til om mellomnavn i tidligere og nåværende norske navnelover og praktisering, er motsatt av lovens innhold, slik det går fram i del 5 og 6. Kællerød konkluderte blant annet med at mellomnavn, dvs. navn i mellomposisjon, var uregulert i Norge fram til 1965 og strammet inn etter det. Ifølge den norske loven var slike navn strengt regulert i tida 1923–1964 og gjort mindre streng fra 1965. Kællerød konkluderte også med at mellomnavn med den norske 2002-loven var personlige, og at de ikke kunne føres videre i familien. Ifølge loven blei overføring i familien derimot sterkt utvida, både til mellom- og etternavn.

Som nevnt i innledninga, kommer disse misforståelsene om norske mellomnavnregler fram som de mest sentrale momenta i Kællerøds omtale av de danske og norske navnelovene. Manglene som er tatt opp her, fins også i hans ph.d.-avhandling, under omtalen av mellomnavn i den norske navneloven (Kællerød 2018a: 32, pkt. 2.2.2). Kællerøds artikkel

har sin styrke i omtale av danske regler og sin omfattende framstilling om dansk historisk bruk, bygd på hans avhandling.

Litteratur

- Austbø, Anne Hillestad 1986: *Navneloven med kommentarer*. Lov 29. mai 1964 nr. 1 om personnavn. Oslo.
- DaLP 1961 = dansk lov om personnavn 1961 = Lov nr. 140 af 17. maj 1961 om personnavne (fins bl.a. i Richard Hornby: *Danske personnavne*, 1978: 211–213), og <http://www.salldata.dk/love/love/1961-05-17.pdf>
- DaLP 1981 = dansk lov om personnavn 1981. Liv nr. 193 af 29. april 1981. Nettadresse: <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/1981/193>
- DaLP 2005 = dansk lov om personnavn 2005 = Navnelov. Lov nr. 524 af 24. juni 2005. Nettadresse: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=31494> (Lest 3.4.2021).
- Estrup, Henrik og Nikolaj Aarø-Hansen 2006: *Navneloven med kommentarer*. København.
- Kousgård Sørensen 1997: *Patronymer i Danmark. 2. Nyere tid*. København.
- Kællerød, Lars-Jakob Harding 2018a: *Adam Gottlob Øhlenschläger Hauch & Jeppe Smed Jensen*. Et studie af etableringen af det efternavnetypologiske mellemnavn i Danmark i 1800-tallet. Ph.d.-avhandling. København.
- Kællerød, Lars-Jakob Harding 2018b: Mellemløst i Danmark og Norge. *NV* 35: 99–114.
- Lt 1923 = Forhandlinger i Lagtinget. 1923 Efterm. 30. januar – Lov om personnavn. Sak nr. 7: Odelstingets beslutning til lov om personnavn (besl. O. nr. 9). 38–51. Oslo.
- Lerche Nielsen, Michael 2007: *Hvad skal barnet hedde?* 16. udg. [København.]
- Lundh, Henrik 1923: *Navneloven av 9 februar 1923. Med innledning og kommentar*. Kristiania. (Kan leses på nb.no).
- Nedrelid, Gudlaug 1998: Å «kallast» noko og «skriva seg for» eitkvart anna. Om uoffisiell namnebruk i Jostedal, indre Sogn. Gunnstein Akselberg og Jarle Bondevik (red.): *Ord etter ord. Heidersskrift til Oddvar Nes 27. desember 1998*. 196–203. Bergen.

- Nerdrum, Gunnar 1971: *Navneloven. Lov om personnamn av 29. mai 1964 nr. 1 med kommentarer*. Oslo.
- NoLP 1923 = Lov av 9. februar 1923 om personnavn. Oslo. I: Lundh 1923.
- NoLP 1964 = Lov 29. mai 1964 nr. 1 om personnavn. Oslo.
- NoLP 1979 = Lov 8. juni 1979 nr. 39 om personnavn. Oslo.
- NoLP 2002 = Lov om personnavn. Lov-2002-06-07-19. Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet. Nettadresse: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2002-06-07-19> (lest 3.4.2021).
- NOU 2001 = *Norges offentlige utredninger 2001:1 Lov om personnavn. Tradisjon, liberalisering og forenkling*. Utredning fra en arbeidsgruppe oppnevnt av Justis- og politidepartementet ved brev 22. april 1999. Avgitt 20. desember 2000. Oslo: Justis- og politidepartement. Oslo: Statens forvaltningstjeneste. Nettadresse: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2001-1/id376445/> (lest 3.4.2021).
- NoRskr 1991 = Det kongelige justis- og politidepartement. 1991. *Rundskriv G-150/91. Lov om personnavn*. Oslo.
- Ot.prp. nr. 12 (1922) = *Odelstingsproposisjon nr. 12 (1922) Om utferdiggelse av en lov om personnavn*. Justis- og Politidepartementets innstilling av 10 februar 1922 som er bifalt ved kongelig resolusjon av samme dag. Oslo.
- Ot.prp. nr. 31 (2001-2002) = *Odelstingsproposisjon nr. 31 (2001–2002) Om lov om personnavn (navneloven)*. Tilråding fra Justis- og politidepartementet av 14. desember 2001, godkjent i statsråd samme dag. (Regjeringen Bondevik II). Oslo.
- PBN 2004 = *Personnavne. Betænkning afgivet af Navnelovsudvalget*. Betænkning nr. 1446. 2004. København. Nettadresse: https://www.foxylex.dk/media/betaenkninger/Personnavne_betaenkning_afgivet_a_f_Navelovsudvalget.pdf (lest 3.4.2021).
- Søndergaard, Georg 2000: *Danske for- og efternavne*. Betydning, oprindelse, udbredelse. København. [Uten sted og år. Trolig København 2000.]
- UtLP 1960 = Karsten Gaarder, Gustav Sverdrup-Thygeson, Gerd Nielsen & Lars Ramndal (utvalg) 1960. *Utkast til lov om personnavn. Innstilling fra utvalget til revisjon av navnelovgivningen*. Utvalget nedsatt ved Kronprinsregentens resolusjon av 29. juni 1956. [Oslo]

- Utne, Ivar 1999: Praktisering av personnamnlova. Slektsnamn og mellomnamn. *NN* 16: 31–40.
- Utne, Ivar 2001a: Fornamn som er like etternamn. *NN* 18: 79–98.
- Utne, Ivar 2001b: Utviklinga av slektsnavn i Norge, med særlig vekt på sen-navn. *Genealogen*, nr. 2, 2001: 13–26. Oslo. Kopi på nettadressa: http://folk.uib.no/hnoiu/navn/publ/pdf/Genealogen2001_slektsnavn_300sh.pdf (lest 7.9.2021)
- Utne, Ivar 2002: Gifte kvinners etternavn, slektsnavn og mellomnavn. *Genealogen* nr. 2, 2002: 5–19. Oslo. Kopi på nettadressa https://folk.uib.no/hnoiu/navn/publ/pdf/Genealogen2002_gifte_kvinner_300sh.pdf (lest 3.4.2021)
- Utne, Ivar 2003/2004: Etternavn danna av navn på gårdsbruk – sett i et navnebeskyttelsesperspektiv. *NN* 20/21: 95–128. Nettadresse: http://norsknamnelag.no/Tidsskrift/Namn%20og%20nemne/NN%2020_21.pdf
- Utne, Ivar 2011: *Hva er et navn? Tradisjoner, navnemoter, valg av fornavn og etternavn*. Oslo.
- Utne, Ivar 2012/2013: Ti år med den norske navneloven. *SAS* 30 (2012): 71–121. (Publisert 2013.) Nettadresse: https://folk.uib.no/hnoiu/navn/publ/pdf/Navnelov_10_ar_2013_SAS_30_Utne.pdf (lest 3.4.2021).
- Utne, Ivar 2012/2015: Converting Non-Norwegian Name Cultures into the Norwegian National Census Register. *Onoma* 47: 81–100. (Publisert 2015.)
- Utne, Ivar 2015: Mellomnamn – for offentlig bruk? *Språknytt* nr. 2, 2015: 31–33. Oslo. Nettadresse: <https://www.sprakradet.no/Vi-og-vart/Publikasjoner/Spraaknytt/spraknytt-2015/spraknytt-22015/mellomnamn—for-offentleg-bruk/> (lest 3.4.2021).
- Utne, Ivar 2020: Same namn for jenter og gutar? *Replikk*, nr. 48: 30–32. Bergen. Også publisert elektronisk i *Norpublica* 19. mai 2020. Nettadresse: <https://norpublica.org/2020/05/19/same-namn-for-jenter-og-gutar/>
- Utne, Ivar 2021: *Oversikt over norsk etternavnhistorie*. (Manus under jevnlig omarbeiding siden 2015, slik at sidetall endrer seg, men stort sett ikke del-nummer.)